

PROPHYLAXE-PREDIKING

DOOR

W. L. VAN ANDEL

Het is een interessant probleem onzer dagen, hoe men de menschen tot betere begrippen over mondverzorging zal trachten te brengen.

Het is de telkens weerkerende echo van vrijwel elk wetenschappelijk tandheekkundig onderzoek.

Focal infection gevaar, pyorrhoe behandeling, parodontose-forschung, amalgaam-kwikbezwaren, wortelkanaal-vragen en zooveel meer, het zijn alles academische vraagstukken gebleken, die den onafwijsbaren plicht der tandheekkundige professie tot intensieve prophylaxe-prediking steeds duidelijker demonstreeren.

De vervulling van dien plicht zal waarschijnlijk the next great step in dentistry zijn.

Voor de groote massa ligt de oplossing van de meeste der tandheekkundig-wetenschappelijke vraagstukken zelfs op dit oogenblik nog vrijwel uitsluitend in de extractietang.

Dat zal wel niet anders worden, voordat die groote massa zal gaan gelooven in prophylaxe.

Ook in dezen geldt evenwel „hoe zullen zij gelooven, zonder die hun predikt?”

* * *

Deze plicht tot prophylaxe-prediking wordt door onze professie niet meer ontkend.

Van een algemeen erkennen en *aanvaarden* van dien plicht moge nog wel niet geroemd kunnen worden, een niet te onderschatten aantal bewijzen van plichtsbesef en plichtsbetrachting in dezen vallen toch — ook ten onzent — reeds aan te wijzen.

De Nederlandsche Vereeniging tot bestrijding van Tandbederf bestaat al tientallen jaren.

De Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Tandheelkunde heeft hare Commissie voor de Tandheelkundige Volksbelangen.

De schooltandverzorging is in opkomst en de belangstelling voor mondverzorging groeit.

Er begint zelfs vraag naar voorlichting te komen van de zijde van gemeente- en schoolautoriteiten, die de professie tot antwoorden dwingt.

Maar of de professie daartoe gereed en bekwaam is? . . .

* * *

In hoofdzaak zal tandheelkundige voorlichting drieërlei zijn :

- a. door voordracht lectuur en pers.
- b. door doeltreffende verzorging van ziekenfondsleden, en daarmee gelijk te stellen categoriën.
- c. door schooltandverzorging.

Prophylaxe is in elk dezer drie gevallen hoofddoel.

Want voor de groote massa zal geen enkele vorm van hulp op den duur uitvoerbaar blijken te zijn, indien die niet op systematische beperking en voorkoming van caries als resultaten blijkt te steunen.

Daarom is het verklaarbaar, dat de propaganda in woord en geschrift nog zoo weinig enthousiast — de daadwerkelijke medewerking en de schooltandvoorziening voor de professie nog het meest aantrekkelijk blijft.

Want wat valt er te bereiken door propaganda onder volwassenen, bij wie de verwoesting van het gebit reeds vrijwel zonder uitzondering zoover gevorderd is, dat de vermaning

tot prophylaxe bijna als een bespotting klinkt? En hoe zullen ziekenfondspatiënt en ziekenfondsbestuur warm te maken zijn voor het denkbeeld der prophylaxe, zoolang als hun nog geleeraard wordt, dat tandheelkundige behandeling op één lijn gesteld kan en moet worden met geneeskundige behandeling?

Ze gaan toch ook voor geneeskundige behandeling eerst naar den dokter als ze pijn hebben, niet eerder!

Wat malen die tandartsen dan, die als je pijn hebt, zeggen, dat je te laat komt, en als je eenmaal bij hen bent, van alles en nog wat willen gaan behandelen, waarvan je nog *geen* last gehad hebt! . . .

Al deze dingen maken zoo moede! Laat anderen het hun zeggen. Laat ons het alleen maar bewijzen! Ieder die het gelooven wil is dan ook te helpen. Want die komt dan voortaan op tijd!

* * *

Waarlijk op tijd komen alleen de kinderen. En dan nog alleen als wij ze gaan halen. Als de ouders ze moeten brengen, komen ze zeker ook nog te laat.

Want die brengen ze alleen bij pijn of klachten.

Zelf moeten wij ze dus gaan opzoeken, daar waar wij ze bij elkaar vinden kunnen, dus alleen en uitsluitend in de school. En dan nog niet eens allemaal, maar alleen de kinderen, waar het bederf nog te grijpen en te stuiten is.

Daar, in die gevallen, kunnen we alleen positief bewijs leveren. Daar is nog prophylaxe in den waren zin uitvoerbaar.

Daar is school-tandverzorging geboden.

* * *

Men heeft dit verkeerd begrepen. Daarom sprak men van school-tand-klinieken. De prophylaxe werd toen uit het oog verloren. En de school kwam niet tot haar recht. Men wilde alleen maar *helpen*, allen helpen, te veel helpen. En de school moest dan maar mee-helpen.

Totdat men moest erkennen, dat men zoo het omgekeerde

bereikte van wat men bereiken wilde. Want men drong hulp op, waar geen hulp verlangd werd. En men dwong tot helpen, wie daartoe noch geroepen, noch bekwaam was. Dus zoowel de kinderen, als de school zelf waren van die „hulp” niet gediend. En de schooltandklinik werd een hulpstation voor eerste hulp bij kiespijngevallen.

* * *

Thans is men van die dwaling bekeerd. Vooral Kantorowicz verdient daarvoor erkenning. Want hij had den moed om, wel verre van hulp op te dringen, kortweg hulp te weigeren, als men die — te laat — kwam vragen. En dat hij daarin recht deed, bewees hij. Geef mij het kind *en zijn onderwijzer*, en ik zal het U bewijzen, zoo sprak hij. Natuurlijk lachte men hem hierom eerst uit.

Waar ter wereld ooit een scheppende gedachte

Die niet een ijdele hoop voor halven waanzin achtte ?

Geef mij het kind *en zijn ouders*, zoo was de theorie der schooltandklinik. Eine Mark pro Jahr und pro Kind !

Maar Kantorowicz zeide : het kind en zijn onderwijzer ! En daarin toonde hij zich psycholoog en paedagoog. Niet het kind of zijn ouders iets opdringen, waaraan het geen behoefte gevoelt, maar door middel van den onderwijzer het kind leeren, dat het behoefte heeft, zonder het te weten. En door zoo het kind bijtijds op zijn behoefte te wijzen, *en die te vervullen*, den ouders het bewijs leveren, dat tandbederf bestreden en voorkomen kan worden, mits tijdig en systematisch ingegrepen wordt.

* * *

Onze Maatschappij tot bevordering der Tandheelkunde kwam in dit voetspoor tot dezelfde overwegingen. De conclusies van haar eerste studierapport over deze materie luiden :

- 1e. Om met vrucht het tandbederf te bestrijden is het noodzakelijk dat ieder kind gelegenheid krijgt, zoodra

- het blijvend gebit begint door te breken, te leeren hoe het zelf den mond rein houden kan en moet.
- 2e. Ieder nieuw doorgebroken element van het menschelijk gebit kan aangeboren defecten (fissuren) vertoonen, die niet door reiniging zonder meer vrij van caries te houden zijn.
  - 3e. Onderwijs in mondverzorging zal daarom alleen vrucht dragen, wanneer daarbij tegelijkertijd alle bestaande fissuren verholpen worden, zoodra zij neiging tot caries gaan vertoonen.
  - 4e. Alleen door middel van de school zal men alle kinderen op den juisten tijd en langs zuiver paedagogischen weg dit noodzakelijk onderricht geven kunnen.
  - 5e. Het systeem van Prof. Kantorowicz is voor ons land het meest aan te bevelen.

Van Rapport II luiden de conclusies :

- 1e. Mondverzorging leert een kind van zes jaar — sociaal gesproken — *niet* in het huisgezin, noch bij den tandarts ;
- 2e. mondverzorging leert een kind alleen door gestadige gewenning vanaf den eersten dag, waarop zijn blijvend gebit begint door te breken, tot minstens de laatste melktand is verdwenen ;
- 3e. alleen de school is in staat, en dan nog alleen door speciale leerkrachten, inderdaad aan ieder kind deze leergang te verschaffen.
- 4e. tot de gezinstak behoort het dus alleszins, dit onderwijs dan ook van de school te verlangen.

* * *

Dat de school het moet doen staat voor ons tandartsen nu wel vast.

Maar niet vast staat nog voor ons de vraag, *hoe* de school het moet doen. Daaraan zijn wij trouwens nog niet toe. Want in dit beginstadium, waarin de schooltandverzorging — ook

in het buitenland — zich nog bevindt is dit een vraag van lager orde. Hoofdzaak is nu nog, dat de tandheelkunde gelegenheid krijgt te *bewijzen* het goed recht van haar overtuiging die Kantorowicz aldus uitdrukt ¹⁾ (*dasz es gelingt, die Zahnkaries praktisch unter der Jugend auszurotten*. Vooral voor Kantorowicz, den pionier, wien niemand zijner Duitsche collega's aanvankelijk geloofde, was dit *de* hoofdzaak. En ook in ons land, waar belangstelling begint te ontwaken, vraagt men natuurlijk in de eerste plaats naar dit bewijs. Dit is het goed recht en niet minder de plicht van ieder, die over het voteeren van gelden en daarvoor uit de publieke kas te beslissen heeft.

Zoolang dit bewijs hoofdzaak is, doet het er betrekkelijk weinig toe, *hoe* de school meewerkt, als zij maar gelegenheid geeft alle daarvoor in aanmerking komende kinderen te *sanieren*.

* * *

„Aber auch der besten und sogfältigsten Durchführung der Senierung bleibt nur ein halber Erfolg beschieden, wenn es nicht gelingt, die Lehrerschaft und durch diese die Eltern für unsere Aufgaben zu interessieren“, aldus de schooltandarts Dr. Veith uit Drensdan ²⁾.

Is de opzet der schooltandverzorging inderdaad *alle* kinderen te bereiken, dan zullen ook *alle* scholen moeten medewerken, niet enkele groote-stadsscholen of particuliere-scholen-met-verstandige-besturen alleen. En is het doel dan bestrijding en voorkoming van tandbederf, opvoeding-tot-mondverzorging dus van de schooljeugd voor hun geheele leven, dan zal er voor de school, voor iedere school en voor iedere school ook alle aanleiding zijn om mede te werken. Want dan zal schooltandverzorging — na het bewijs geleverd te hebben van haar doeltreffendheid en onmisbaarheid — een noodzake-

¹⁾ Zahnärztliche Rundschau 1927 No. 35 pag. 599.

²⁾ „ „ „ 1927 No. 24 pag. 438.

lijk onderdeel gaan vormen van het programma voor de opvoeding en het onderwijs der toekomst.

Dan zal iedere school daarvoor een plaatsje op haar lesrooster moeten inruimen, iedere school ook het haar leerlingen als een *leervak* moeten inprenten.

* * *

Voor deze consequentie, dat schooltandverzorging een leervak op de lagere school zal moeten worden, een door de ouders verlangd en daarom in laatster instantie ook bij de wet erkend leervak, evenals handwerkonderwijs, gymnastiek en derg. voor die consequentie staat menigeen nog vreemd.

Is dan, zoo wordt bijv. gevraagd, het werk van den schoolarts ook een leervak ?

Moet daarvoor ook een plaatsje op den leerstoel ingeruimd ?

Het antwoord op deze vragen kan gelukkig luiden: neen, natuurlijk niet. Want het werk van den schoolarts is geneeskundig schooltoezicht, meer niet. De wet, die de ouders verplicht, hun kinderen naar de lagere school te zenden, garandeert juist door haar geneeskundig schooltoezicht, dat die kinderen daar geen gevaar voor hun gezondheid zullen loopen. Dit gaat dus evenzeer buiten den lesrooster om als het toezicht van den schoolopziener of onderwijsinspecteur.

* * *

„Maar,” zoo heeft men ook gevraagd, „wat zal het gevolg zijn van dien omzwaai, wanneer wij van een leervak op de lesrooster gaan spreken. Nergens zal wel tot invoering van schooltandverzorging besloten worden zonder advies gevraagd te hebben aan den schoolarts of den gemeentearst ? Hoe zal dat advies dan wel zeer waarschijnlijk luiden ?”

Wie zoo vraagt bedoelt waarschijnlijk, dat dit advies dan wel eens afwijzend zou kunnen luiden.

Maar waarom? Dit advies zal toch afhangen van het inzicht, dat de betreffende adviseur in deze materie heeft.

Betwijfelt men, of dit inzicht juist zal zijn, dan zal dit toch niets bewijzen tegen het goed recht der schooltandverzorging! Het gaat toch niet om zooveel mogelijk therapie, zooveel mogelijk vullingen of extracties, maar wel juist omgekeerd om zoo weinig mogelijk „behandeling” en zooveel mogelijk voorlichting om de kinderen „bit”-wijs te maken.

* * *

„Goed”, maar dan wordt het eenvoudig hygiëneonderwijs”, zoo heeft men gezegd. „Dan zal er voor den schoolarts of gemeentearts veel meer aanleiding bestaan om aan te dringen op beter hygiëne-onderwijs, dan op het zeer beperkte onderdeel der mondhygiëne.”

Maar ook hier zal onderscheid gemaakt moeten worden. Indien er inderdaad een tekort aan hygiëneonderwijs op de lagere school geconstateerd zou moeten worden dan zou dit voor de medische professie, en niet alleen voor school- of gemeentearts aanleiding moeten zijn om bij den wetgever op aanvulling van dit tekort aan te dringen. Maar of dit tot invoering van een speciaal leervak voor kinderen van zes tot twaalf jaar zou moeten leiden, valt voorloopig nog te betwijfelen. Niet alzoó mondhygiëne! Daarvoor zal men juist bij kinderen van zes, bij *alle* kinderen van zes jaar moeten beginnen.

Begint men bij het achtste jaar, dan komt men te laat!

Deze waarschuwing, deze prophylaxe-prediking, kan men niet van de medische professie verwachten. Die moet uitgaan van den tandarts. En hoe klaarder geluid zij geeft, hoe eerder zij gehoor zal vinden.

* * *

Men heeft er een zekere taktief — of wil men — politiek in meenen te zien dat van schooltandverzorging als een leervak gesproken werd. Dit zou dan zoo gezegd zijn om ouders, die principieele bezwaren meenen te hebben, in het geveel te komen.

Tegen een leervak kunnen zij immers geen bezwaar hebben, laten wij het daarom maar een leervak noemen !

Dit zou dus beteekenen dat het dan eigenlijk wel geen leervak is, maar eenvoudig als zoodanig voorgesteld wordt.

Maar als het geen leervak is, dan is het alleen behandeling, gratis massa-behandeling. Dan houden wij ook niet bij twaalf jaar op, maar dan gaan wij door tot bijv. 't 18e jaar. En waarom dan ook daarna niet verder ?

Tot deze consequentie komt Kantorowicz . . . allerdings in Gegensatz zu den meisten Schulzahnärzten — bekend hij zelf. (Z. Rundschau 1927 No. 35 pag. 499).

Unsere kostbare Zeit für planlose hygiënische Belehrung zu verschwenden, kann uns kaum ernsthaft zugemutet werden.

Planlose hygiënische Belehrung ! Wie van een leervak, een wettelijk aan alle scholen voorgeschreven leervak spreekt, bedoelt allerminst planlose Belehrung. En dat zelfs Kantorowicz wel de noodzaak van Belehrung gevoelt blijkt wel uit het op pag. 721 (jg. 1927) van ons T. v. T. gerefereerde jaarverslag van hemzelf. Planloos is zijn daarin genoemde methode misschien niet, maar of het Belehrung is . . . daarover zullen paedagogen ons beter kunnen voorlichten, paedagogen, opvoeders, jeugdleiders, en niet schoolartsen of de geneeskundige dienst.

* * *

Doel der schooltandverzorging is toch, dat de schooljeugd niet alleen met een goed gebit de school verlaat, maar ook met zooveel kennis en *ervaring* van tandheekkundige verzorging, dat zij ook als volwassenen daarvan zullen kunnen profiteren.

• Ook van Kantorowicz is dit het doel. Maar hij moest nog bewijzen, dat het inderdaad uitvoerbaar is. Voor hem was dus planlose hygiënische Belehrung nog tijdvermorsen. Maar ook dit stadium zijn wij voorbij. Wij zullen niet nalaten, nog evenzoo vele malen als men dit van ons zal verlangen, eveneens die uitvoerbaarheid zonder meer te *bewijzen*. Maar daar-

naast zullen wij niet mogen ophouden te betoogen, dat zelfs die uitvoerbaarheid niet de hoofdzaak is, evenmin als het voor de school hoofdzaak is, dat het uitvoerbaar blijkt alle kinderen onzes volks te leeren lezen, maar dat hoofdzaak is en blijft : het voorkomen van tandbederf door vroegtijdig en systematisch onderricht *voor allen*. Zonder boor en zonder borstel zal dit — ook voor de school — niet kunnen gaan. Maar zonder de school zal het zeker niet gaan.

En door de school zal het alleen kunnen in den vorm van onderwijs.

Prophylaxis-prediking !